

ARA PENSEM

Un ésser humà pot ser il·legal? (8)

Norbert Bilbeny, Margarita Boladeras, Gemma Pinyol i Yolanda Onghena reflexionen sobre immigració i ciutadania, un tema que analitza demà Seyla Benhabib al cicle 'Prendre la paraula' del CCCB

IU ANDRÉS * BARCELONA

Darrere la fotografia impactant d'un grup de subsaharians penjats a la tanca de Melilla a escassos metres d'uns jugadors de golf impassibles –una imatge que escandalitza perquè mostra amb cruesa la desigualtat extrema– hi ha també un debat filosòfic de primer ordre: ¿es pot justificar la distància que hi ha entre els dos grups per un motiu tan contingent com el fet d'haver nascut en una banda o l'altra de la tanca? ¿Un fet tan atzarós com el lloc de naixement pot justificar que certes persones quedin desposseïdes de la condició de ciutadans i reduïdes a mers éssers humans, sense drets ni deures? ¿Un ésser humà pot ser il·legal?

“Cap humà és il·legal” és precisament el lema que inspira *Los derechos de los otros*, un dels llibres més coneguts de Seyla Benhabib, la filòsofa nord-americana d'origen turc encarregada de tancar demà el cicle *Prendre la paraula* del CCCB amb una conferència sobre el concepte de ciutadania.

Margarita Boladeras, catedràtica de filosofia moral i política, rebutja parlar de persones il·legals: “Ni tan sols des d'un punt de vista jurídic”, afirma. Reclama que s'utilitzi el terme “irregular” per referir-se a la situació administrativa d'alguns immigrants. Gemma Pinyol, analista de polítiques migratòries, comparteix el matís i considera que “l'ús de la paraula *il·legal* no és gratuït”, i que s'ha utilitzat per construir certs discursos aprofitant que “el terme genera rebuig”. A més, cal no oblidar que la condició d'irregular no té sentit en si mateixa, sinó només en un marc establert com a regular. Ho recorda Yolanda Onghena, investigado-

Paraules

Boladeras rebutja parlar de persones il·legals, fins i tot des del punt de vista jurídic

ra del Cidob, que afirma que la tendència a categoritzar entre estranger o nacional, regular o irregular, legal o il·legal “no és innocent, sinó que pretén jerarquitzar entre superiors i inferiors”.

Més enllà de les definicions i les categories, el problema per a molts immigrants és que han de viure sense la protecció jurídica que tenen la resta dels ciutadans. Sense drets i sense deures. La condició d'irregulars els condemna a la mera existència i els allunya de la vida política. Pinyol creu que sota el terme *ciutadà* s'hauria d'englobar el conjunt de persones d'un territori, sigui quina sigui la seva condició. És l'única manera, diu, d'evitar que

Paisatges de l'art
Artistes i escriptors han reflectit paisatges amb atributs estètics i simbòlics. Un dels exemples és el pintor Joan Miró i *Mont-roig del Camp* (Baix Camp). T. VAN DER MEULEN

Perfil

Seyla Benhabib

(Istanbul, 1950). Catedràtica de ciència política i filosofia a la Universitat de Yale

La biografia personal i familiar de Benhabib ja justifica en certa manera que sigui una de les veus actuals més autoritzades en l'estudi de la diferència, la identitat, la ciutadania i la immigració. Va néixer a Istanbul, però amb 20 anys es va traslladar als Estats Units, on ha desenvolupat la seva carrera acadèmica. Cinc segles abans, els seus avantpassats sefardites ja s'havien desplaçat d'Espanya a Turquia, arran de l'expulsió dels jueus decretada pels Reis Catòlics. Una història que, segons ella mateixa va reconèixer en una entrevista, li va ensenyar a “desconfiar de les ideologies col·lectives” i la va fer “conscient de la debilitat de les institucions polítiques”. Avui les seves reflexions sobre teoria política moderna i sobre el pensament social i polític europeu dels últims dos segles la converteixen en una de les filòsofes

contemporànies de més renom. L'han nomenada doctora *honoris causa* en diverses universitats i la seva obra ha rebut premis i distincions arreu del món. Les seves anàlisis sobre la diferència inclouen també estudis de gènere que són una referència en el camp de la teoria feminista. Partint d'una expressió de Hannah Arendt, “el dret de tenir drets”, Benhabib parlarà demà al CCCB sobre el concepte de ciutadania. Un tema actual i actualitzat: la catedràtica incorpora al seu discurs els últims atemptats terroristes de París, perpetrats per ciutadans francesos, per exemplificar com les tendències globals desafien la concepció tradicional d'identitat i ciutadania. Conceptes que, davant l'absència d'una consciència global, continuen encallats en l'estructura tradicional d'estats i fronteres.

Tres llibres de l'autora

‘Los derechos de los otros’ (Gedisa, 2005)

‘Las reivindicaciones de la cultura’ (Kartz, 2006)

‘Dignity in adversity. Human rights in troubled times’ (Polity, 2011)

els irregulars siguin invisibles i d'evidenciar que “formen part de la realitat social”. El catedràtic d'ètica Norbert Bilbeny lamenta, però, que tot i els intents de bona voluntat, “molts immigrants encara no són ciutadans des d'un punt de vista legal”. És a dir, no són considerats com a membres plens d'una societat, ni poden participar de les decisions col·lectives. Aquesta condició dificulta fins i tot la defensa dels drets més essencials, que, si bé són universals, depenen de cada sistema legal vigent.

Els drets humans, diu Bilbeny, “són només aspiracions morals”. Sovint, a més, els mateixos estats que haurien de garantir aquests drets són els responsables de vulnerar-los de forma flagrant. Boladeras posa l'exemple dels procediments de

Alegalitat
Molts immigrants no són considerats membres plens d'una societat

trasllat o confinament d'immigrants, que “acostumen a ser denigrants i, fins i tot, violents”. I denuncia que “això no es pot justificar ni moralment ni jurídicament”. La contradicció entre uns drets suposadament universals i uns marcs legals estatals s'agreuja encara més quan s'associa la ciutadania al caràcter nacional, i s'exigeix a qui vulgui esdevenir ciutadà que assimili certs trets culturals. “La pressió perquè s'acompleixi aquesta assimilació cada vegada és més gran”, afirma Boladeras. Pinyol es pregunta si els estats “estan intentant construir un cos nacional només amb persones afins”. Si fos així, assegura, seria un intent de “posar tanques a un espai molt líquid i de difícil gestió”, com és l'enorme mobilitat actual.

En una època global i de moviments transnacionals, “el territori, la pertinença i el col·lectiu no necessàriament han de coincidir”, afegix Onghena. Per evitar el desemparament que provoca l'alegalitat o per poder formar part d'una comunitat sense haver d'assumir-ne els trets culturals, es plantegen alternatives com el dret d'hospitalitat o la ciutadania dual que proposa Bilbeny: “La ciutadania del propi país i la mundial alhora”.

Una solució que, tenint en compte l'hegemonia dels estats nació, de moment sembla utòpica. Pinyol es confessa desencantada amb aquest debat teòric i proposa centrar els esforços a “demanar als estats més eficàcia i respecte als drets humans”. Onghena, però, no renuncia a aspirar al cosmopolitisme: “Potser és naïf i utòpic, però l'hauríem de recuperar com a projecte”. ■